

Talouspolitiikan arviointineuvosto: Seuraavan hallituksen on luotava uskottava suunnitelma talouden vakauttamiseksi ja ilmastonmuutoksen torjumiseksi

Pandemia ja Ukrainassa puhjennut sota ovat osoittaneet, että talouspolitiikan kyky tukea taloutta on tärkeää. Talouden pysyvän alijäämän johdosta uuden hallituksen tulisi aloittaa sopeutussuunnitelman toteuttaminen heti kautensa alussa. Euroopan tiukentuville ilmastotavoitteilla tulee olemaan taloudellisia vaikutuksia myös Suomelle.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on aiheuttanut Euroopassa energiakriisin, joka on johtanut inflaation kiihtymiseen. Suomen talouskasvua koskevia ennusteita vuosille 2022 ja 2023 on jouduttu tarkistamaan huomattavasti alaspäin.

Kriiseihin on vastattava tarkemmin kohdennetuilla toimilla

Lisämenot puolustukseen ja turvallisuuteen ovat todennäköisesti välttämättömiä. Osa tukitoimista, kuten sähkön arvonlisäveron väliaikainen alentaminen, ovat kuitenkin kohdentamattomia, eivätkä tehokkaasti tavoita eniten tuen tarpeessa olevia. On mahdotonta korvata kaikille kotitalouksille ja yrityksille kannattavuudessa tai käytettävissä olevissa tuloissa tapahtuneita pysyvämpiä heikennyksiä.

Elvyttävä finanssipolitiikka ja kysynnän kasvattaminen voivat lisätä inflaatiopaineita, sillä Suomi ja Eurooppa kärsivät tarjontapuolen häiriöistä, eli tarjontashokista. Poliittista päätöksentekoa ja kriisitilanteita varten olisi pitänyt pikemminkin suunnitella tukitoimia, jotka ovat kohdennettuja, tuloihin perustuvia ja kertaluonteisia.

Koska julkisessa taloudessa on pysyvä alijäämä, osa uusista menoista olisi pitänyt rahoittaa leikkaamalla muita julkisia menoja tai korottamalla veroja; esimerkiksi lopettamalla joidenkin tuotteiden verottaminen alemmalla arvonlisäverokannalla, rajoittamalla listaamattomien yritysten osinkoverohuojennuksia ja korottamalla kiinteistöverotusta.

Uudelta hallitukselta tarvitaan heti suunnitelma julkisen talouden sopeuttamiseksi

Seuraava hallituskausi on perusteltua aloittaa uskottavalla, läpinäkyvällä ja kunnianhimoisella julkisen talouden sopeuttamissuunnitelmalla. Sopeutus olisi aloitettava vuonna 2024 sen sijaan, että vakauttamista lykättäisiin seuraavan hallituskauden loppuun. Suomen finanssipoliittinen liikkumavara on tärkeä, koska talousnäkymät pysyvät epävarmoina jonkin aikaa.

Alijäämän tämänhetkinen suuruus huomioiden tulee valtiontalouden sopeutussuunnitelman olla asteittainen ja pitkäjänteinen. Jotta velkasuhde saadaan laskemaan, tavoitteena tulisi olla vuositasolla noin 0,4–0,6 prosentin sopeutus suhteessa BKT:hen kahden hallituskauden ajan.

Vaadittava vakauttamisen taso on kunnianhimoinen, siksi leikkausten lisäksi tulee tarkastella myös valtion tuloja. Neuvosto ehdottaa, että hallitus perustaa komitean, jonka tehtävänä on selvittää, miten veropolitiikalla ja valtion menoja priorisoimalla voidaan vakauttaa valtion taloutta kasvun edellytykset huomioiden.

Työllisyystavoitteet saavutettu, mutta hallituksen omien työllisyystoimien vaikutukset vielä näkemättä

Nykyisen hallituksen asettama työllisyystavoite saavutettiin käytännössä vuonna 2022. Työmarkkinat ovat toipuneet nopeasti koronakriisistä myös useimmissa muissa EU-maissa. Talouden suotuisa kehitys onkin keskeinen tekijä työllisyyden paranemisen taustalla.

Vuoden 2017 eläkeuudistus on vaikuttanut merkittävästi viime vuosien työllisyyteen. Vastaavasti nykyisen hallituksen työllisyystoimien vaikutukset nähdään pääosin vasta tulevina vuosina, sillä työllisyystoimien vaikutusten toteutuminen työmarkkinoilla vie yleensä aikaa. Työllisyystavoitteen saavuttaminen ei myöskään automaattisesti takaa toivottujen julkistaloudellisten vaikutusten toteutumista.

Avoimien työpaikkojen määrä alkoi lisääntyä nopeasti vuonna 2021, ja työnantajat ovat toistuvasti ilmoittaneet vaikeuksista rekrytoida työntekijöitä. Osa rekrytointiongelmista selittyy pandemian aiheuttamalla väliaikaisilla tekijöillä. Syinä voivat myös olla lyhyet työsuhteet tai matala palkka. Osa aloista kärsii kuitenkin pysyvistä työvoiman puutteesta, joka johtuu riittämättömästä koulutuspaikkojen määrästä. Ongelmien ratkaisujen tulee huomioida kohtaanto-ongelmien ja työvoimapulan erilaiset syyt.

EU:n ilmastotavoitteiden kiristyminen vaikuttaa Suomeen

Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä, mikä on muuta EU:ta kunnianhimoisempi tavoite. Vihreään siirtymään kohdennetut valtion määrärahat ovat viime vuosina olleet huomattavia. Määrärahoilla saavutettavista päästöjen vähennyksistä ei ole kuitenkaan tehty vaikuttavuusarvioita, eikä päätöksiä riittävästä konkreettisista toimenpiteistä tavoitteen saavuttamiseksi ole tehty. Esimerkiksi maatalouden ympäristöpolitiikka ei ole johtanut kasvihuonekaasujen vähenemiseen. Metsätalous ja maankäyttöpolitiikka ovat vaikuttaneet hiilinielujen romahtamiseen. Lisäksi patentointi puhtaaseen teknologiaan on vähentynyt viimeisten 10 vuoden aikana.

Suomi on hiilinielujensa lisäksi nojannut ilmastosuunnitelmissaan vähähiilisen sähköntuotannon kasvuun. EU:n tiukentaessa ilmastopolitiikkaansa 'Fit for 55' -politiikkapaketilla päästöoikeuden hinnan ja hiilidioksidipäästöistä koituvien kustannusten odotetaan nousevan. Myös huutokaupattavien päästöoikeuksien kokonaismäärän vähentämisellä ja ilmaisjaon lakkauttamisella sekä yritystukien poistamisella tulee olemaan taloudellisia vaikutuksia Suomelle.

Suomi tarvitsee uskottavan suunnitteleman ilmastomuutoksen torjumiseen. Liikenteen verotusta tulisi uudistaa, jotta kannustimet päästöjen vähentämiseen paranisivat ja liikenteen sähköistyminen nopeutuisi. Energia-alalla tarvitaan infrastruktuuri-investointeja. Yksityisiin investointeihin tulisi kannustaa hiilidioksidin hinnoittelun, sääntelyn ja verotuksen avulla. Ilmastopolitiikassa tulisi myös huomioida hiilidioksidipäästöjen vähentämisen tulonjakovaikutukset. Fossiilisten polttoaineiden käytöstä riippumattomat tulonsiirrot ovat tehokkain tapa tukea pienituloisia kotitalouksia päästöjen hinnoittelun vaikutuksilta. Ne eivät myöskään vääristä markkinoita.

Talouspolitiikan arviointineuvosto perustettiin vuonna 2014 talouspolitiikan tavoitteiden ja keinojen riippumattonta arviointia varten. Neuvoston tavoitteena on parantaa talouspolitiikan valmistelun ja päätöksenteon laatua sekä tuoda tutkimustietoon pohjautuva riippumaton näkökulma talouspolitiittiseen keskusteluun. Neuvosto julkaisee vuosittain arvion harjoitetusta talouspolitiikasta. Lisäksi neuvosto julkaisee taustaraportteja talouspolitiikan eri teemoista.

Lisätiedot:

Jouko Vilmunen (jouko.vilmunen@utu.fi)

Jukka Pirttilä (jukka.pirttilä@helsinki.fi)

Anni Huhtala (anni.huhtala@vatt.fi, puh. +358 29 551 9414)